

RUDÁ ARMÁDA

ZA DRUHÉ SVĚTOVÉ VÁLKY

RUDÁ ARMÁDA V ROCE 1941

Na pokraji války v létě roku 1941 byla Rudá armáda* největší armádou na celém světě; avšak ani její ohromná velikost nemohla zakrýt její značné slabiny. Byla úspěšná v bojích proti Japonsku na Dálném východě v roce 1939, avšak její výkon během agrese proti Polsku v září roku 1939 byl nevýrazný. Němci tak nabyli dojmu armády nekompatibilní s moderním, mechanizovaným válečnictvím. Tento dojem se potvrdil jako správný v zimě 1939–1940, kdy se Sovětský svaz snažil donutit svého souseda Finsko k jed-

nostranným teritoriálním ústupkům. Malá finská armáda pokořila Sověty v jednom z nejrozsáhlejších nezdarů válečnictví 20. století. Tzv. zimní válka jen povzbudila Hitlera v touze po invazi.

Ubohý stav Rudé armády byl způsoben především politickým útlakem Stalina. Rudá armáda dekapitovala během čistek koncem třicátých let minulého století. Zničující byla nejen smrt velkého množství důstojníků: šlo o značné oběti. Zastrášená zbývající část armády nebyla schopna připravit Rudou armádu na

*Rudá armáda se do roku 1946 oficiálně nazývala RKKA: Рабоче-Крестьянская Красная Армия Raboče Krestjanskaja Krasnaja Armija (Dělnicko-rolnická rudá armáda), kdy byla přejmenována na Sovětskou armádu.

Velitel střeleckého praporu se radí s jedním z velitelů oddílu během bojů v září roku 1941. Důstojník vlevo je kapitán, podle jednoho obdélníčku na výložce na límci. Na výložce je také vidět znak střeleckých jednotek. Je docela zajímavé, že výložka se zdá být staršího typu, přestože má kapitán na rukávě červeno-zlaté označení hodnosti z období před válkou. Nadporučík po jeho pravé ruce má na límci dva čtverečky jako označení hodnosti, nemá však výložku. Oba důstojníci mají ocelovou přilbu vz. 1940 a kapitán je ozbrojen samopalem PPD-40. (Sovfoto, stejně jako všechny ostatní fotografie.)

její největší a nejtěžší úkol. Koncem třicátých let minulého století se evropské armády pokusily vyvinout nové metody mechanizovaného válečnictví. Rudá armáda měla všechny zbrusu nové „pomocníky“: tanky, transportéry a rádia. Ztráta většiny zkušeností a prozíravých velitelů ve Velké čistce a pokračující politické překážky však toto úsilí dále podkopávaly. Je dobré vědět, že jednotky, které úspěšně bojovaly s Japonci v roce 1939, unikly nejhorším čistkám, zatímco jednotky bojující ve Finsku byly mnohem typičtěji jednotkami Rudé armády v Evropě.

Nejzřetelnějším důkazem politických překážek byla nová pozice *komisaře*. Každá jednotka velikosti praporu a výše měla kromě velitele jednotky také komisaře. Šlo o systém společného velení zavedený během občanské války v letech 1917–1921, kdy komisaři dohlíželi na profesionální důstojníky, z nichž většina původně sloužila v ruské císařské armádě. Komisař schvaloval veškeré podstatné rozkazy velitele jednotky. Komisaři neměli žádné vojenské schopnosti a byli vybíráni na základě své

loajálnosti vůči komunistické straně. Většina komisařů se nepletla do vojenských záležitostí a věnovali se spíš svým zásadním úkolům politické indoktrinace, vytváření morálky a školení; avšak mnozí využívali svých pozic k zastrašování čestných důstojníků a vměšování se do vojenských záležitostí, ve kterých neměli nejmenší zkušenosti. Situace se dále zhoršovala nasazením *Komsomolu* jako dalšího nástroje strany během čistek. Komsomol byla mládežnická organizace pro mladé vojáky, kteří byli příliš mladí pro vstup do komunistické strany. V průběhu let 1937–1938 rapidně stoupl počet členů Komsomolu díky podpoře strany. Členové Komsomolu ve vojenských jednotkách svolávali schůze, během kterých kritizovali a odsuzovali důstojníky a komisaře. Začalo být zcela nemožné udržet disciplínu u vojáků v jednotkách, pokud byli provokováni výtkami vůči důstojníkům. Běžná vojenská disciplína začala upadat a došlo k úplnému morálnímu rozkladu. V důsledku fiaska ve Finsku byly v srpnu 1940 prováděny reformy včetně omezení role komisařů.

Ženista odstraňující minu, září 1941. Mnoho jednotek používalo staré přilby vz. 1936. Muž v popředí je ozbrojen samonabíjecí puškou Tokarev SVT-38, zatímco ženisté v pozadí mají pušky Mosin. Všimněte si, že vojáci nemají hodnotní označení. Dále mají novější typ brašny s postranními kapsami pro plynovou masku BN.

Hlídky Rudé armády, září 1941. Nejblíže ležící voják je ozbrojen samopalem PPD-40, zatímco vojáci za ním mají pušky Tokarev SVT-38. Všimněte si, že nejblíže ležící voják má na zádech koženou sumku pocházející ještě z ruské císařské armády. Všichni vojáci mají ocelové přilby vz. 1940.

Avšak škody již byly příliš rozsáhlé, aby bylo možné napravit je během několika měsíců, které zbývaly do německé invaze. Rudou armádu sužoval nedostatek zkušených důstojníků; velení bylo velice často v rukou nezpůsobilých ustrašených mužů, kteří byly nuceni k poslušnosti, a patolizalských oportunistů.

Německá invaze v neděli 22. června 1941 vedla k řadě ohromujících porážek a katastrofálních ztrát. Během pěti měsíců bojů v roce 1941 ztratili Sověti přibližně čtyři miliony mužů (více než jeden milion mrtvých a zbývajících byli zajati). Tento počet představoval 80 % pozemního vojska v době vypuknutí války a blížil se téměř 60 % vojenských ztrát, které utrpěl Sovětský svaz během celých čtyř let války. Ztráty tanků a obrněných automobilů dosahovaly 20 000, což přesahovalo přibližně šestinásobek celkové tankové síly útočícího Německa. Některé jednotky bojovaly houževnatě a neuvěřitelně statečně, jako například vojenská posádka pevnosti Brest; avšak mnoho ostatních jednotek ustoupilo bez skutečného boje a kapitulovalo.

Skandálně hrubé jednání Komunistické strany mohlo jen stěží mezi jednotlivými úrovněmi sovětských vojáků vzbudit loajalitu k sovětskému státu.

Rudá armáda přesto přetrvala. Měla mnoho vyhovujících mladých důstojníků, kteří byli příliš nezkušení, aby vzbuzovali Stalinovu nenávistnou pozornost. Během několika měsíců se sovětské pozice začaly upevňovat. Boje již nebyly viděny jako obrana strany, ale jako obrana sovětské vlasti. Není překvapující, že je tato válka mezi ruským obyvatelstvem známá jako Velká vlastenecká válka. Byly povolány zálohy a koncem roku 1941 byla Rudá armáda přebudována a silou se rovnala polovině divizí z počátku války. Německá branná moc nakonec přecenila své schopnosti a byla zastavena během krutých bojů před Moskvou. Mladí důstojníci se vyšvihli na pozice velitelů pluků a divizí, na což jejich zkušenosti absolutně nestačily. Mnozí se ukázali být neschopní a nezřídka umírali na bojišti se svými muži. Mnoho dalších se naučilo umění velet za děsivých okolností, a ti

Příslušníci kulometné roty střeleckého praporu nastupují na nákladní auto GAZ-AA. Voják vlevo nese minomet vz. 38 ráže 50 mm. Dva vojáci u vozidla nakládají těžký kulomet Maxim vz. 1910 ráže 7,62 mm na charakteristickém kolovém podstavci.

pomohli vést Rudou armádu k vítězství po čtyřech krvavých letech války.

Němci si následující léto udrželi strategickou výhodu, když se dostali hlouběji na Ukrajinu a Kavkaz, kde usilovali o dobytí sovětských ropných polí. Léto 1942 bylo pro Rudou armádu velice náročné, několikrát byla obklíčena a vždy to až příliš připomínalo debakl z roku 1941. Avšak Sověti se postupně učili. V létě 1942 začali vytvářet rozsáhlé tankové a mechanizované jednotky. Z počátku byly řízeny amatérsky. Zkušenosti a taktické dovednosti získali za strašnou cenu, jak se velice dramaticky ukázalo v zimě 1942–1943 u Stalingradu. Stalingrad pro Němce představoval „cílovou čáru“ jejich invaze. Ačkoliv je často nazýván bodem zlomu války na východě, Němci ve skutečnosti udrželi svou strategickou výhodu do léta 1943, kdy proběhla nejvýznamnější bitva v červnu–červenci 1943, která označovala skutečný bod zlomu. Nejen že německá ofenziva byla definitivně rozbita, ale sovětské ozbrojené síly přešly do útoku na strategické úrovni a nikdy již nebyly Němci zahánány na ústup.

Západní názory na Velkou vlasteneckou válku bývají zkreslovány výmysly a mýty popularizovanými německou generalitou v jejích knihách z padesátých let minulého století. Rudá armáda je považována za ohromnou těžkopádnou sílu spoléhající spíše na množství než na taktiku. Na úrovni malých jednotek nebyla Rudá armáda nijak mimořádně impozantní; sovětské střelecké čety a roty byly mnohem hůř vycvičeny než jejich němečtí protivníci. Přesto se v průběhu války rozdíl v taktických dovednostech mezi Němci a Sověty zužoval. Němci byli pod ohromným tlakem, aby rozšiřovali své jednotky, a v období 1943–1944 upadl i jejich vlastní výcvik malých jednotek. Na vyšších velicích úrovních Sověti začali koncem roku 1943 Němce předhánět. Operační umění Sovětů představovalo blufování, matení a překonání německých nepřátel. Debakl v Bělorusku v létě roku 1944, který zaznamenal kompletní drtivou porážku německé skupiny armád Střed, byl nejlepším důkazem rostoucích dovedností velitelů Rudé armády.